

Welzijn, primaire levensbehoeften en delinquentie bij adolescenten

Etiologische assumpties van het Good Lives Model getoetst*

Colinda Serie, Stefaan Pleysier, Johan Put & Corine de Ruiter

Een recente rehabilitatietheorie, het 'Good Lives Model' (GLM), stelt dat interventies die gericht zijn op een hoger welzijn, het recidiverisico duurzamer kunnen verlagen door de belofte van een gelukkiger en pro sociaal leven, in plaats van louter een minder risicovol leven. Hoewel de GLM-theorie veelbelovend is, is er nog weinig empirisch onderzoek verricht naar de onderliggende assumpties, de toepasbaarheid en de mogelijke effecten van dit model. Specifiek onderzoek naar het GLM bij jongeren staat nog meer in de kinderschoenen. Daarom onderzochten we de twee etiologische basisassumpties van het GLM in een grote groep adolescenten van 14 tot en met 18 jaar uit de algemene populatie (n=5.776), aan de hand van zelfrapportagevragenlijsten omtrent welzijn, primaire levensbehoeften en delinquentie. Uit de resultaten blijkt dat een verminderd subjectief ervaren globaal welzijn gerelateerd is aan delinquent gedrag. Vooral de primaire levensbehoeften aan verbondenheid en werken aan een financieel stabiele toekomst lijken belangrijk als doelen voor interventies gericht op rehabilitatie van jeugddelinquenten.

Inleiding

Een groot aantal jeugddelinquenten dat gekarakteriseerd wordt door persistent antisociaal gedrag en geplaagd wordt in een residentiële instelling, heeft een of meerdere psychiatrische diagnoses (prevalentie varieert tussen de 50 en 90 procent; Colins e.a., 2010). Voorbeelden van deze diagnoses zijn ADHD en gedragsstoornis, maar ook depressies en angststoornissen komen voor. Kindermishandeling en andere trauma's komen eveneens veel voor in deze groep (Hoeve e.a., 2015). Zowel psychische stoornissen als trauma's zijn op hun beurt gerelateerd aan een verhoogd recidiverisico én aan een verminderde kwaliteit van leven en welzijn (Weber e.a., 2016; Wibbelink e.a., 2017). Zo hebben jongeren die in aanraking komen met het jeugdrecht vanwege het plegen van delicten vaak een veelvoud aan problemen op meerdere levensgebieden. Dit zorgt voor een uitdaging voor het jeugdrecht, aangezien het een spanning creëert tussen zowel de behoefte om de 'patiënt' te helpen en te behandelen als de behoefte om de maatschappij te beschermen en te beveiligen tegen 'persisterende delinquenten' (Ward, 2014). Relatief recent ontwikkelden Tony Ward (2002) en collega's het 'Good Lives Model of offender rehabilitation' (GLM; Barnao e.a., 2016; Purvis e.a., 2015; Ward & Fortune, 2013; Ward & Maruna, 2007; Yates e.a., 2010), een theoretisch

* Deze publicatie is tot stand gekomen in het kader van een FWO-onderzoeksproject (G073018N).

kader voor daderrehabilitatie dat mogelijk een uitkomst kan bieden voor deze uitdaging.

Het GLM (Ward & Maruna, 2007) is ontwikkeld als een aanvulling op het 'Risk-Need-Responsivity'-model (RNR; Andrews & Bonta, 2010), een veel toegepast rehabilitatiemodel binnen het straf- en jeugdrecht. Het RNR-model stelt dat interventies, om effectief recidive aan te pakken, zich met name moeten richten op risicofactoren die direct gelinkt zijn aan recidive. Gebaseerd op meta-analytisch onderzoek noemen zij eerder antisociaal gedrag, antisociale persoonlijkheid en attitudes, criminele leeftijdsgenoten, familie-/gezinsproblemen, school-/werkproblemen, gebrek aan constructieve vrijetijdsbesteding en middelenmisbruik als de belangrijkste risicofactoren voor crimineel gedrag (Andrews & Bonta, 2010). Het GLM stelt echter, deels als kritiek op de risicofocus van het RNR-model, dat effectieve interventies zich juist niet louter op risicofactoren moeten richten, maar *ook* op het versterken van de vaardigheden van de delinquent om persoonlijk relevante levensbehoeften te vervullen, die het welzijn en de kwaliteit van leven verbeteren (Ward & Fortune, 2013). Werken aan een beter leven zou het recidiverisico duurzamer kunnen verlagen door de belofte van een gelukkiger en prosociaal leven, in plaats van louter een minder risicovol leven. Wanneer men niet alleen werkt aan door professionals bepaalde risicofactoren, maar ook aan persoonlijk relevante levensbehoeften en het welzijn van de delinquent zelf, zou dat bovendien de behandelmotivatie kunnen vergroten en via die weg het recidiverisico verlagen (Ward & Fortune, 2013). Deze benadering, die voortkomt uit de positieve psychologie, plaatst het GLM binnen de krachtengerichte stroming (Ward & Maruna, 2007). Het combineert verbetering van het welzijn (kracht) met vermindering van recidive (risico), wat resulteert in een hybride (en holistisch) rehabilitatiemodel (Ward, 2002). Het is deze combinatie die potentieel een brug kan slaan in het spanningsveld tussen beveiliging en behandeling binnen het jeugdstrafrecht.

Hoewel het GLM veelbelovend is, is er nog weinig empirisch onderzoek verricht naar de onderliggende etiologische assumpties, de toepasbaarheid en de mogelijke effecten van dit model (zie wel o.a. Bouman e.a., 2009; Loney & Harkins, 2018; Netto e.a., 2014; Ryan e.a., 2019). Specifiek onderzoek naar het GLM bij jongeren staat zelfs nog veel meer in de kinderschoenen (Van Damme e.a., 2017). Aanvankelijk werd het GLM ontwikkeld voor volwassen delinquenten, maar men veronderstelt dat het ook bruikbaar is als rehabilitatiemodel bij jongeren (Fortune, 2018). Zo worden er bijvoorbeeld steeds meer op het GLM gebaseerde interventies ontwikkeld voor jeugddelinquenten (o.a. Print, 2013; Wainwright & Nee, 2014). Het kan echter problematisch zijn om deze voor volwassenen ontwikkelde GLM-assumpties en principes, zonder onderbouwing, een-op-een toe te passen op jongeren. Adolescente delinquenten kunnen namelijk, door de ontwikkelingsfase waarin ze zich bevinden, andere behoeften hebben of deze anders prioriteren (Fortune, 2018; Van Damme e.a., 2017; Print, 2013). Aangezien de aanbevelingen van het GLM voor effectieve rehabilitatie-interventies sterk gebaseerd zijn op hun etiologische assumpties over de link tussen welzijn en crimineel

gedrag, is het van belang om deze theoretische basis empirisch te toetsen bij adolescenten.

Etiologische assumpties van het GLM

De theorie van het GLM is gebaseerd op twee etiologische assumpties omtrent welzijn en de verklaring van crimineel gedrag. De eerste assumptie omvat het principe dat alle mensen streven naar een universele set van primaire levensbehoeften die het welzijn bevorderen. Volgens het GLM streeft ieder mens naar elf levensbehoeften, maar kan het belang dat iemand aan elke afzonderlijke behoefte hecht wel verschillen, afhankelijk van iemands persoonlijke normen, waarden en prioriteiten. De elf levensbehoeften in het GLM zijn: gezond en veilig leven, kennis, uitblinken in vrijetijdsbesteding, uitblinken in school/werk, autonomie, psychische gezondheid, verbondenheid, groepsgevoel, spiritualiteit/zingeving, plezier/genot en creativiteit (Purvis e.a., 2015; Ward & Fortune, 2013). Terwijl de primaire behoeften abstracte, motivationele concepten zijn, bieden instrumentele of 'secundaire' behoeften concrete manieren (of middelen) om in deze behoeften te voorzien. Voorbeelden van secundaire behoeften zijn: een carrière (d.w.z. de primaire behoefte uit te blinken in het werk), relaties (d.w.z. de primaire behoefte aan verbondenheid) of vrijetijdsbesteding en hobby's (d.w.z. de primaire behoefte uit te blinken in de vrije tijd en/of de behoefte aan plezier/genot) (Ward, 2002).

De tweede assumptie van het GLM omvat het idee dat menselijk gedrag, waaronder ook criminaliteit, voortkomt uit het nastreven van de primaire levensbehoeften en welzijn. Crimineel gedrag wordt daarbij gezien als een alternatieve, antisociale poging om de primaire levensbehoeften en welzijn na te streven wanneer dit niet lukt op een prosociale manier, door persoonlijke beperkingen (bijv. een tekort aan kennis en vaardigheden) en/of omgevingsfactoren (bijv. een tekort aan middelen of mogelijkheden). Een voorbeeld hiervan is het gebruik van drugs ten behoeve van de behoeften aan innerlijke rust/psychische gezondheid of plezier en genot, wanneer prosociale manieren niet lukken of voldoen (Purvis e.a., 2015; Ward & Fortune, 2013). Deze tweede assumptie stelt dus dat delinquenten een lager welzijn ervaren door onvoldoende of niet- vervulde levensbehoeften, en dit trachten te vergroten middels crimineel gedrag.

Empirische onderbouwing van GLM-assumpties voor jongeren

Wat betreft de eerste assumptie (de relatie tussen primaire levensbehoeften en welzijn) bestaan er veel studies die onderzoeken welke factoren samenhangen met het welzijn van jongeren (zie voor een overzicht bijv. Proctor e.a., 2009). Er ontbreken echter, voor zover wij weten, studies die alle elf GLM-levensbehoeften samen onderzoeken in relatie tot welzijn bij jongeren.

Betreffende de tweede assumptie onderzochten enkele auteurs wel de relatie tussen welzijn en delinquentie bij adolescenten, maar zij deden dit zonder het GLM als onderliggend model te benoemen (bijv. Haranin e.a., 2007; Jung & Choi, 2017; Lyons e.a., 2014; McKnight e.a., 2002; Shek & Lin, 2016; Sun & Shek, 2012; 2013; Valois e.a., 2006). Hoewel zij aantoonen dat een lager welzijn, gemeten als globale levenstevredenheid, samenhangt met meer delinquent of externaliserend

probleemgedrag bij adolescenten, zowel crosssectioneel (McKnight e.a., 2002; Sun & Shek, 2012; Valois e.a., 2006) als longitudinaal (Haranin e.a., 2007; Jung & Choi, 2017; Lyons e.a., 2014; Shek & Lin, 2016; Sun & Shek, 2013), onderzochten zij niet de rol van primaire levensbehoeften. Meer recent evalueerden enkele onderzoekers specifiek de toepasbaarheid van het GLM als rehabilitatiemodel voor delinquente meisjes (Van Damme e.a., 2016) en jongens (Barendregt e.a., 2018) in een residentiële instelling. De resultaten uit deze onderzoeken spreken elkaar echter tegen. Barendregt en collega's (2018) vonden geen relatie tussen kwaliteit van leven (als proxy-maat voor welzijn, gemeten als de tevredenheid met sociale participatie, gezondheid, familierelaties, woonsituatie, veiligheid, financiën, zelfvertrouwen en zingeving) bij opname en delinquent gedrag twaalf maanden na ontslag. Daarentegen vonden Van Damme en collega's (2016) dat een lagere kwaliteit van leven bij opname (gemeten als de tevredenheid op de levensdomeinen fysieke gezondheid, psychische gezondheid en omgeving), weliswaar indirect via psychische problemen, gerelateerd bleek aan meer recidive zes maanden na ontslag. Hoewel deze twee studies interessante inzichten bieden, toetsen zij de twee assumpties van het GLM in de verklaring van delinquent gedrag niet volledig. Allereerst zijn het prospectieve studies die de relatie tussen welzijn op het moment van opname in een instelling en recidive enkele maanden tot twee jaar later onderzochten. Ze onderzochten derhalve het proces van *desistance* en rehabilitatie, in plaats van de principiële link tussen algemeen welzijn en delinquent gedrag. Tevens werd in beide studies welzijn gemeten als de som van de tevredenheid op enkele levensdomeinen, zoals de tevredenheid met fysieke en psychische gezondheid, sociale relaties, omgeving, financiën, etc. Op deze manier werden de GLM-concepten welzijn en primaire levensbehoeften als één geheel geoperationaliseerd, namelijk beide als de tevredenheid op bepaalde levensdomeinen. Hierdoor is het niet mogelijk om de relatie tussen welzijn in het algemeen en de specifieke primaire levensbehoeften (de eerste basisassumptie van het GLM) te onderzoeken. Bovendien werden in deze studies niet alle elf primaire levensbehoeften gemeten, maar slechts een beperkt aantal.

Om bij te dragen aan de empirische onderbouwing van de toepasbaarheid van het GLM op jongeren toetsen we daarom in deze studie de twee etiologische basisassumpties van het GLM bij adolescenten. Omdat het GLM ervan uitgaat dat de assumpties omtrent welzijn en de verklaring van crimineel gedrag voor alle mensen gelden (en niet alleen voor hen die worden gearresteerd of zijn opgenomen), toetsen we de assumpties in een grote groep adolescenten uit de algemene populatie. Allereerst toetsen we de tweede GLM-assumptie door na te gaan in welke mate *globaal* welzijn is gerelateerd aan delinquent gedrag bij adolescenten. Studies naar de betekenis van welzijn en hoe dat het beste gemeten kan worden, pleiten namelijk voor een contextvrije, globale en subjectieve meting van het gehele welzijn, waarbij er geen vooraf bepaalde weging wordt gegeven aan specifieke levensdomeinen (Metler & Busseri, 2017; Wallander & Koot, 2016). Vervolgens onderzoeken we of, en in welke mate, alle elf primaire GLM-levensbehoeften gerelateerd zijn aan het globaal welzijn (de eerste assumptie) en aan delinquentie (de tweede assumptie).

Methode

Steekproef

De assumpties van het GLM werden getest aan de hand van een gedeelte van de surveydata uit de schoolmonitor 2 van het Jeugdonderzoekplatform (JOP, 2018; Bradt e.a., 2019). Dit is een grootschalige zelfrapportagestudie onder jongeren in Vlaanderen, afgenomen op 80 secundaire scholen¹ in de periode februari tot mei 2018. Van deze scholen werd willekeurig telkens één klas per studiejaar per aangeboden onderwijsvorm (aso/bsso/tso)² geselecteerd om deel te nemen aan de monitor. Op deze manier werden er 9.987 scholieren geselecteerd.

De geselecteerde scholieren werden geïnformeerd over de studie en werd om actieve toestemming gevraagd. De privacy van de respondenten en de anonimiteit van hun antwoorden werden gegarandeerd. Zowel de scholieren als hun ouders (die middels een brief via de school waren geïnformeerd over de studie) kregen daarbij de expliciete mogelijkheid om deelname op ieder moment te weigeren.³ Via deze procedure weigerden 147 jongeren (en/of hun ouders; 1,47 procent van de selectie) hun deelname. Nog eens 1.293 scholieren uit de selectie (12,95 procent) konden niet deelnemen door afwezigheid op het moment van afname of door technische problemen met de tablets waarop de survey werd afgenomen. Uiteindelijk is de vragenlijst bij 8.547 scholieren succesvol afgenomen.

Tijdens het *data cleaning*-proces van de survey werden respondenten met onmogelijke antwoordcombinaties (bijv. jongeren die bij een vraag over vrije tijd aangeven van alle dertien mogelijke verenigingen actief lid te zijn) en deelnemers die meer dan 80 procent van de vragen niet hadden ingevuld verwijderd ($n=108$). Dit resulteerde in een initiële steekproef van 8.439 respondenten. Ons onderzoek in bredere zin richt zich op jongeren die volgens het Nederlandse en Belgische jeugd(straf)recht in principe kunnen worden geplaatst in een (justitiële) jeugdinrichting naar aanleiding van het plegen van een delict. Om die reden werden de analyses in deze studie beperkt tot respondenten van 14 tot en met 18 jaar oud op het moment van deelname ($n=6.131$). Er werden vervolgens nog negentien respondenten verwijderd, van wie tijdens de voorbereidende analyses bleek dat zij zeer onwaarschijnlijke antwoordpatronen vertoonden, die de resultaten significant vertekenden (extreme outliers).⁴ Verder bleek dat bij 336 respondenten de data betreffende de belangrijkste afhankelijke variabele voor de huidige analyses ontbraken: zelfgerapporteerde delinquentie. Dit leidde tot de uiteindelijke steekproef van 5.776 jongeren.

- 1 De steekproef bestond merendeels uit scholen in de steden Brussel, Antwerpen en Gent, en een kleinere steekproef van niet-grootstedelijke Vlaamse scholen, voor de volledige procedure, zie Bradt e.a., 2019.
- 2 Aso=algemeen secundair onderwijs (ruwweg overeenkomend met havo/vwo in Nederland), bso=beroepssecundair onderwijs (ruwweg overeenkomend met vmbo-basis en vmbo-kader), tso=technisch secundair onderwijs (ruwweg overeenkomend met vmbo-gl/tl).
- 3 Deze studie werd goedgekeurd door de Sociaal-Maatschappelijke Ethische Commissie (SMEC) van de KU Leuven (G-2017 03 813).
- 4 Een gedetailleerde beschrijving van deze analyses en procedure is op te vragen bij de eerste auteur.

Meetinstrumenten

• Globaal welzijn

Welzijn werd geoperationaliseerd als subjectief ervaren globaal welzijn, bestaande uit een combinatie (optelsom) van algemene levenstevredenheid (Satisfaction with Life Scale – Child Version; Diener e.a., 1985; Gadermann e.a., 2010) en emotioneel welzijn, zowel positief als negatief (Scale of Positive and Negative Experience; Diener e.a., 2010). Op deze manier wordt welzijn in zijn geheel, zowel op cognitief (algemene levenstevredenheid) als op affectief (emotioneel welzijn, positief en negatief) niveau vastgesteld. Deze driedelige structuur van subjectief welzijn (levenstevredenheid, positief affect en negatief affect) is gebaseerd op een groot aantal studies die deze operationalisatie als betrouwbaar en valide beschrijven (Metler & Busseri, 2017; Wallander & Koot, 2016).

Satisfaction with Life Scale – Child Version. Voor algemene levenstevredenheid gebruikten we de vijf items van de Satisfaction with Life Scale – Child Version (SWLS-CV; Diener e.a., 1985; Gadermann e.a., 2010). We opteerden voor de kindversie zodat de vragen voor een brede leeftijdsgroep toegankelijk zijn. Voor de JOP-monitor werd de oorspronkelijke Engelstalige schaal officieel vertaald naar het Nederlands (Serie e.a., 2017a). De items uit deze schaal meten op een valide en betrouwbare manier de cognitieve evaluatie van de algemene levenstevredenheid vanuit een contextvrij perspectief ('Ik ben blij met mijn leven'), op een vijfpunts-Likertschaal (van 1 *helemaal niet akkoord* tot en met 5 *helemaal akkoord*), en leiden tot een somscore tussen 5 en 25 (Gadermann e.a., 2010). Uit de betrouwbaarheidsanalyse in de huidige steekproef bleek een hoge interne consistentie voor deze schaal (Cronbach's $\alpha=0,83$).

Scale of Positive and Negative Experience. Emotioneel welzijn werd gemeten met de Scale of Positive and Negative Experience (SPANE; Diener e.a., 2010). Voor de JOP-monitor werd de oorspronkelijk Engelstalige schaal officieel vertaald naar het Nederlands (Serie e.a., 2017b). De schaal bestaat uit zes positieve en zes negatieve emoties, waarbij moet worden aangegeven hoe vaak deze emoties werden ervaren in de afgelopen vier weken (van 1 *heel zelden of nooit* tot en met 5 *heel vaak of altijd*). De scores kunnen worden opgeteld tot de volgende subschalen: positieve gevoelens (variërend van 6 tot 30), negatieve gevoelens (variërend van 6 tot 30) en een affectbalansschaal, waarbij de score op negatieve gevoelens wordt afgetrokken van de score op positieve gevoelens. De SPANE is valide en betrouwbaar bevonden voor het meten van emotioneel welzijn bij volwassenen en adolescenten (Jovanović, 2015; Telef, 2013). Overeenkomstig deze eerdere studies bleek uit onze betrouwbaarheidsanalyse een hoge interne consistentie voor zowel de positieve-emotie- (Cronbach's $\alpha=0,82$) als de negatieve-emotiesub-schaal (Cronbach's $\alpha=0,82$).

Om tot een indexscore van subjectief globaal welzijn te komen, werd vervolgens de somscore van de SWLS-CV (5 tot 25) opgeteld bij de positieve-gevoelenssub-schaal van de SPANE (6 tot 30) minus de negatieve-gevoelenssub-schaal van de SPANE (6 tot 30) (Metler & Busseri, 2017). Deze berekening zorgde voor een

somscore met een mogelijk bereik tussen -19 en 49. Om de interpretatie hiervan te vergemakkelijken werd deze score omgerekend naar een index variërend van 0 tot en met 100,⁵ waarbij 0 het laagste globaal subjectief welzijn aangeeft en 100 het hoogste.

- *Primaire GLM-levensbehoeften*

De vervulling van primaire GLM-levensbehoeften werd gemeten door middel van domeinspecifieke levenstevredenheid als proxy-maat. Gezien de conceptuele complexiteit van de primaire levensbehoeften werden enkele behoeften gemeten met meer dan één item (zie tabel 1 voor een overzicht). In totaal werd er gevraagd naar de tevredenheid op vijftien items over de volgende domeinen: financiële situatie, woonsituatie, veiligheidsgevoel, lichamelijke gezondheid, opleiding/studie, vrijetijdsbesteding, informatietoegang, vrienden, liefdesleven, familierelaties, overige sociale contacten in de buurt/wijk/verenigingen, psychische gezondheid, autonomie, plezier/genot en creativiteit.

Voor elk van deze domeinen werd gevraagd om aan te geven hoe tevreden ze waren op een vijfpunts-Likertschaal van 1 *helemaal niet tevreden* tot en met 5 *heel tevreden*. De verwoording van de items is gebaseerd op bestaande, valide kwaliteit-van-leveninstrumenten (Gilman & Huebner, 2000), zoals de Personal Well-being Index (PWI; Tomyne e.a., 2013), de Perceived Life Satisfaction Scale (PLSS; Adelman e.a., 1989), de (Brief) Multidimensional Student's Life Satisfaction Scale (B-MSLSS; Gilman e.a., 2000; Huebner e.a., 2006) en de kwaliteit-van-levenschaal van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHOQOL, 1995). Ten slotte werd ook gevraagd naar het domein religie/spiritualiteit. Omdat het conceptueel lastig is de vraag te beantwoorden of men tevreden is met zijn of haar spiritualiteit, werd naar het belang ervan gevraagd ('Hoe belangrijk is geloof/spiritualiteit voor jou?'). Op deze vraag kon geantwoord worden van 0 *helemaal niet belangrijk* tot en met 10 *heel belangrijk*. Deze variabele werd, in lijn met de overige items, herleid naar een vijfpunts-Likertschaal met scores van 1 tot en met 5 (JOP, 2018).

- *Zelfgerapporteerde delinquentie*

Om ouderschap van delicten vast te stellen werd een schaal met vijf items gebruikt, waarbij de respondenten voor vijf verschillende vormen van delinquent gedrag werd gevraagd hoe vaak ze deze delicten in de voorbije twaalf maanden hadden gepleegd, via een vijfpuntsschaal (van 0 *nooit*, 1 *een keer*, 2 *twee keer*, 3 *drie keer* tot en met 4 *meer dan drie keer*). De delicten waarnaar gevraagd werd, waren: vandalisme ('Iets met opzet beschadigd of stukgemaakt op straat, op school of op een andere publieke plaats'), winkeldiefstal ('Iets gestolen uit een winkel of warenhuis'), diefstal ('Iets gestolen van een andere persoon, bijv. geld, fiets, gsm of iets anders'), bedreiging ('Iemand lastiggevallen of bedreigd op straat') en geweldpleging ('Iemand zo erg in elkaar geslagen dat hij/zij verwondingen opliep'). Deze vragen zijn gebaseerd op de monitor van het Nederlands

5 $(\text{ruwe score} - \text{minimumscore}) * (100 / (\text{maximumscore} - \text{minimumscore})) = (\text{ruwe score} + 19) * (100 / 68)$.

Tabel 1 Proxy-maten voor de elf primaire levensbehoeften van het GLM

Primaire levensbehoeften	Omschrijving	Proxy-maten: Hoe tevreden ben je met ...
1. Gezond en veilig leven	<i>Omvat alle fysieke behoeften die belangrijk zijn voor een gezond leven en functioneren, zoals water, voedsel, veilig onderdak en fysieke gezondheid.</i>	... hoeveel geld je hebt? ... waar je woont? ... hoe veilig je je voelt? ... je lichamelijke gezondheid?
2. Kennis	<i>Het zoeken en verkrijgen van kennis omvat de behoefte zich geïnformeerd te voelen over onderwerpen die de persoon interesseren en belangrijk zijn. Deze behoefte komt voort uit de nieuwsgierigheid van mensen om zichzelf, hun omgeving en anderen te willen begrijpen.</i>	... je toegang tot informatie over dingen die jou interesseren (bijv. via internet, tijdschriften, cursussen ...)?
3. Uitblinken in vrijetijdsbesteding	<i>Uitblinken in vrije tijd omvat de behoefte om in de vrije tijd plezierige activiteiten te ondernemen waarin men vaardigheden kan ontwikkelen die het gevoel van trots, prestatie en/of voldoening geven.</i>	... je vrijetijdsbesteding (hobby's, sport, muziek ...)?
4. Uitblinken in school/werk	<i>Uitblinken in school of werk omvat de behoefte om te werken aan een carrière waarin men vaardigheden kan ontwikkelen die het gevoel van trots, prestatie en/of voldoening geven.</i>	... je studies?
5. Autonomie	<i>Omvat de behoefte om eigen doelen te stellen in het leven en eigen beslissingen te nemen om die ook te behalen. Het omvat het gevoel onafhankelijk te functioneren en op eigen benen te staan, zonder inmenging van anderen (in hoeverre cultureel en sociaal mogelijk).</i>	... hoeveel jij zelf kunt beslissen over jouw leven?
6. Psychische gezondheid	<i>Omvat emotionele zelfregulatie en stabiliteit. De behoefte om emotionele stress en psychologische problemen te minimaliseren.</i>	... je geestelijke gezondheid?
7. Verbondenheid	<i>Omvat de natuurlijke behoefte om liefhebbende, zorgzame wederzijdse relaties aan te gaan met een romantische partner, familie en/of vrienden.</i>	... je liefdesleven? ... je sociale contacten met vrienden? ... de relatie met je familie?
8. Groepsgevoel	<i>Omvat de behoefte zich verbonden te voelen met een sociale groep en/of het gevoel te hebben bij een breder sociaal of cultureel netwerk te horen.</i>	... je overige sociale contacten (met mensen in de buurt, wijk, verenigingen ...)?
9. Spiritualiteit/zingeving	<i>Omvat de behoefte een gevoel van zingeving in het leven te vinden. Dat kan aan de hand van religie, spiritualiteit of zingeving in bredere zin.</i>	Hoe belangrijk is geloof/spiritualiteit voor jou?
10. Plezier/genot	<i>Omvat de behoefte om positieve gevoelens te ervaren van plezier en genot, die kunnen worden bereikt door plezierige, spannende en ontspannende activiteiten.</i>	... hoeveel je kunt genieten (van bijv. lekker eten, een uitstapje, een film ...)?
11. Creativiteit	<i>Omvat de behoefte aan nieuwigheid, innovatie en individualiteit in het leven. Dat kan bereikt worden door artistieke activiteiten (muziek, kunst etc.), maar ook door dingen anders te doen, problemen creatief oplossen etc.</i>	... hoe creatief je kunt zijn (nieuwe dingen uitproberen, kunst & muziek, problemen creatief oplossen)?

Beschrijvingen van de primaire GLM-levensbehoeften zijn overgenomen uit Purvis e.a. (2015) en Yates e.a. (2010).

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid betreffende zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit – meting 2005 (Van der Laan e.a., 2006).

Analyses

Allereerst werd de steekproef beschreven aan de hand van beschrijvende kenmerken, zoals sekse, leeftijd, schoolachtergrond, etnische achtergrond, familiesituatie, welzijnsindexscore en frequentie van zelfgerapporteerde delicten. Vervolgens werd de relatie tussen welzijn en delinquentie onderzocht met *t*-toetsen, waarbij we de gemiddelde welzijnsindexscores tussen zelfgerapporteerde delictplegers en niet-plegers vergeleken. Dit deden we voor alle vijf delicten samen, waarbij jongeren werden gezien als delictpleger wanneer ze ten minste één van de vijf delicten één keer hadden gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden, alsook voor de vijf delicten apart. Tevens onderzochten we de relatie tussen welzijn en het *aantal* zelfgerapporteerde delicten (berekend door het optellen van de frequentiescore van de vijf delictitems, wat resulteerde in vier groepen: jongeren die rapporteerden geen delict, één delict, twee delicten en drie of meer delicten te hebben gepleegd), aan de hand van een One-Way ANOVA. Ten slotte onderzochten we de relatie tussen de primaire GLM-levensbehoeften (de zestien proxy-items) en de welzijnsindex en delinquentie (delictplegers vs. niet-plegers) door middel van, respectievelijk, een lineaire en een logistische regressieanalyse. In deze laatste twee analyses werd bovendien gecontroleerd voor leeftijd en sekse, aangezien onderzoek aantoont dat deze variabelen gerelateerd kunnen zijn aan zowel welzijn (Proctor e.a., 2009) als delinquentie (Russell e.a., 2014).

Resultaten

Demografische kenmerken

We gebruikten de data van 5.776 jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 18 jaar ($M=15,81$; $SD=1,32$), van wie 44,9 procent ($n=2.591$) jongens en 54,3 procent ($n=3.137$) meisjes zijn. Van 48 jongeren (0,8 procent) is de sekse onbekend. Qua onderwijsvorm volgde 41,4 procent ($n=2.389$) algemeen (incl. kunst-) secundair onderwijs (aso/kso), iets meer dan een kwart ($n=1.604$; 27,8 procent) technisch secundair onderwijs (tso) en de minderheid ($n=1.022$; 17,7 procent) beroepssecundair onderwijs (bso). De meeste jongeren uit de steekproef gingen naar school in een grootstad in Vlaanderen (Antwerpen, Brussel of Gent; $n=4.085$; 70,7 procent), terwijl iets minder dan de helft ($n=2.563$; 44,4 procent) daar ook woonde. De meerderheid van de jongeren is in België geboren ($n=4.931$; 85,4 procent). Van de 14,5 procent ($n=835$) jongeren die in het buitenland zijn geboren, waren de meest voorkomende landen van herkomst: Nederland ($n=166$; 2,9 procent), Spanje ($n=50$; 0,9 procent), Bulgarije ($n=42$; 0,7 procent) en Polen ($n=41$; 0,7 procent). De helft ($n=2.883$; 49,9 procent) heeft een vader en/of moeder die in het buitenland is geboren. De etnische achtergrond die het vaakst voorkwam, zijn ouder(s) geboren in: Marokko (12,8 procent vaders; 10,2 procent moeders), Turkije (4,9 procent vaders; 4,5 procent moeders), Nederland (2,3 procent vaders; 2,3

procent moeders) en Congo (1,9 procent vaders; 2 procent moeders). Van de meerderheid van de jongeren ($n=3.859$; 66,8 procent) woonden de ouders samen. Van ongeveer een kwart van de jongeren waren de ouders gescheiden ($n=1.563$; 27,1 procent) en bij 4,3 procent ($n=253$) was een van de ouders of waren beide ouders niet gekend of overleden.

Welzijn en delinquentie

Op de welzijnsindex van 0 tot 100 scoorden de respondenten ($n=4.556$) overwegend positief met een gemiddelde van 62,04 ($SD=14,64$). Wat betreft delinquentie rapporteerde 60,4 procent ($n=3.486$) in de voorafgaande twaalf maanden geen van de vijf delicten te hebben gepleegd. De overige 39,6 procent ($n=2.290$) rapporteerde ten minste één van de vijf delicten één keer te hebben gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden. Een derde van deze groep delictplegers ($n=763$; 33,32 procent) gaf aan slechts één delict te hebben gepleegd en 17,82 procent ($n=408$) rapporteerde twee delicten. Iets minder dan de helft van de delictplegers ($n=1.119$; 48,86 procent) rapporteerde drie of meer delicten te hebben gepleegd. Ongeveer de helft ($n=1.117$; 48,78 procent) van de 2.290 delictplegers gaf aan slechts één van de vijf soorten delicten te hebben gepleegd. Ongeveer een kwart (26,81 procent; $n=614$) rapporteerde twee soorten delicten, 13,06 procent ($n=299$) drie soorten delicten, 5,5 procent ($n=126$) vier soorten delicten, en 5,85 procent ($n=134$) rapporteerde alle vijf soorten delicten te hebben gepleegd (zie tabel 2 voor een overzicht van de frequenties per delict).

Tabel 2 *Zelfgerapporteerde frequentie van het plegen van delicten in de voorafgaande twaalf maanden*

	Niet gepleegd N (%)	Eén keer N (%)	Twee keer N (%)	Drie keer of meer N (%)
Vandalisme	4.361 (75,5)	713 (12,3)	301 (5,2)	407 (7,0)
Winkeldiefstal	4.556 (78,9)	592 (10,2)	232 (4,0)	396 (6,8)
Diefstal	5.031 (87,1)	401 (6,9)	130 (2,3)	214 (3,7)
Bedreiging	5.296 (91,7)	251 (4,3)	98 (1,7)	131 (2,2)
Geweldpleging	5.220 (90,4)	294 (5,1)	116 (2,0)	146 (2,5)

$N=5.776$.

De relatie tussen welzijn en delinquentie

Allereerst analyseerden we het verschil in subjectief globaal welzijn (0-100-index) tussen degenen die rapporteerden ten minste één van de vijf delicten één keer te hebben gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden (delictplegers) en zij die rapporteerden geen delicten te hebben gepleegd (niet-plegers). Uit de resultaten van die t -toets blijkt dat de zelfgerapporteerde delictplegers statistisch significant lager scoorden op welzijn ($n=1.773$; $M=59,82$; $SD=14,66$) dan de jongeren die aangaven geen delicten te hebben gepleegd ($n=2.783$; $M=63,45$; $SD=14,45$), $t=8,20$; $df=4.554$; $p<,001$ (Cohen's $d=0,25$), wat overeenkomt met een klein effect. Zie tabel 3 voor een overzicht van de verschillen in welzijnsindexscore tussen plegers en niet-plegers voor de verschillende soorten delicten.

Tabel 3 *Verschillen in globaal subjectief welzijn (0-100-index) tussen zelfgerapporteerde delictplegers en niet-plegers*

	Ten minste één keer delict gepleegd		Geen delict gepleegd		Cohen's d
	M (SD)	N	M (SD)	N	
Vandalisme***	59,82 (14,41)	1.106	62,75 (14,64)	3.450	0,20
Winkeldiefstal***	58,90 (14,90)	957	62,87 (14,46)	3.599	0,27
Diefstal***	58,71 (14,43)	578	62,52 (14,10)	3.978	0,26
Bedreiging**	59,36 (13,22)	311	62,23 (14,72)	4.245	0,21
Geweldpleging***	58,89 (15,45)	358	62,31 (14,54)	4.198	0,23

*** $p < ,001$; ** $p < ,01$; * $p < ,05$ (op basis van t-toetsen)

Tabel 4 *Verschillen in globaal subjectief welzijn (0-100-index) naargelang het aantal delicten gepleegd*

	M (SD)	N
Geen delicten gepleegd	63,45 (14,45) ^a	2.783
Eén delict gepleegd	61,37 (14,25) ^b	588
Twee delicten gepleegd	60,93 (14,39) ^b	338
Drie of meer delicten gepleegd	58,31 (14,91) ^c	847

Verschillende superscripts komen overeen met statistisch significante verschillen op basis van Bonferroni-post-hoc-toetsen ($p < ,05$).

Vervolgens onderzochten we de relatie tussen globaal subjectief welzijn (0-100-index) en het *aantal* delicten dat de jongeren rapporteerden te hebben gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden (van alle vijf soorten delicten samengenomen). Aan de hand van een One-Way ANOVA en Bonferroni-post-hoc-toetsen blijkt dat er een statistisch significant verband is tussen welzijn en het aantal gepleegde delicten, $F(3, 4552)=28,44$, $p < ,001$ (zie tabel 4). Meer specifiek blijkt uit de post-hocresultaten dat jongeren die aangaven drie of meer delicten te hebben gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden ($n=847$) het laagst scoorden op welzijn ($M=58,31$; $SD=14,91$), in vergelijking met jongeren die rapporteerden twee delicten te hebben gepleegd ($n=338$; $M=60,93$; $SD=14,39$; $p < ,05$), één delict te hebben gepleegd ($n=588$; $M=61,37$; $SD=14,25$; $p < ,01$), en jongeren die rapporteerden geen delicten te hebben gepleegd ($n=2.783$; $M=63,45$; $SD=14,45$; $p < ,001$). Zij die rapporteerden geen delicten te hebben gepleegd, scoorden significant het hoogst op globaal welzijn in vergelijking met de rest ($p < ,05$). Er is geen statistisch significant verschil gevonden in het welzijn van de jongeren die rapporteerden één delict te hebben gepleegd en jongeren die rapporteerden twee delicten te hebben gepleegd.

De relatie tussen primaire GLM-levensbehoeften en welzijn

Uit de lineaire regressieanalyse blijkt dat 52,3 procent van de variantie in globaal subjectief welzijn (0-100-index) kan worden verklaard door de primaire levensbehoeften, gecontroleerd voor leeftijd en sekse, $F(18, 4241)=260,14$, $p<,001$ (zie tabel 5). Sekse blijkt een significante voorspeller voor de score op de welzijnsindex, waarbij jongens een hoger welzijn rapporteerden dan meisjes ($\beta=-,08$; $t(4241)=-6,97$; $p<,001$). Daarnaast is ook leeftijd een significante voorspeller; hoe ouder de jongere, hoe lager het gerapporteerde welzijn ($\beta=-,03$; $t(4241)=-2,71$; $p<,01$). Van de primaire levensbehoeften blijkt de tevredenheid met de psychische gezondheid de belangrijkste voorspeller van globaal welzijn ($\beta=,34$; $t(4241)=23,63$; $p<,001$), gevolgd door tevredenheid met de familierelaties ($\beta=,13$; $t(4241)=10,46$; $p<,001$) en tevredenheid met de opleiding/studie ($\beta=,11$; $t(4241)=9,49$; $p<,001$). Overige significante voorspellers van globaal subjectief welzijn zijn (in volgorde van effectgrootte, van hoog naar laag): de tevredenheid met het gevoel van veiligheid ($\beta=,09$; $t(4241)=-7,15$; $p<,001$), het gevoel van autonomie ($\beta=,09$; $t(4241)=6,53$; $p<,001$), plezier/genot ($\beta=,07$; $t(4241)=4,68$; $p<,001$), liefdesleven ($\beta=,05$; $t(4241)=4,71$; $p<,001$), financiële situatie ($\beta=,05$; $t(4241)=-3,94$; $p<,001$), woonsituatie ($\beta=,05$; $t(4241)=3,86$; $p<,001$) en tevredenheid met sociale contacten met vrienden ($\beta=,03$; $t(4241)=2,29$; $p<,05$). Voor al deze levensbehoeften geldt dat hoe hoger de tevredenheid, hoe hoger het globaal subjectief welzijn. Als laatste zien we dat hoe belangrijker de jongere religie of spiritualiteit vindt, hoe lager het gerapporteerde welzijn ($\beta=-,03$; $t(4241)=-3,11$; $p<,01$).

De factoren die niet significant gerelateerd blijken te zijn aan globaal welzijn, zijn: tevredenheid met vrijetijdsbesteding ($\beta=,02$; $t(4241)=1,51$; $p=,132$), creativiteit ($\beta=,02$; $t(4241)=1,45$; $p=,147$), tevredenheid met de lichamelijke gezondheid ($\beta=,02$; $t(4241)=1,32$; $p=,186$), overige sociale contacten ($\beta=,006$; $t(4241)=0,47$; $p=,642$) en informatietoegang ($\beta=-,004$; $t(4241)=-0,30$; $p=,761$).

De relatie tussen primaire GLM-levensbehoeften en delinquentie

Uit de logistische regressieanalyse blijkt dat 9,2 procent van de kans op het (zelf-gerapporteerd) gepleegd hebben van ten minste één van de vijf soorten delicten wordt voorspeld door de primaire levensbehoeften, gecontroleerd voor sekse en leeftijd, $X^2(18)=371,863$, $p<,001$ (zie tabel 6). Sekse blijkt een significante voorspeller voor het gepleegd hebben van delicten, waarbij jongens twee keer meer risico hadden dan meisjes ($OR=2,05$; $p<,001$). Daarnaast heeft leeftijd een relatie met het plegen van delicten; hoe ouder, hoe kleiner de kans op het gepleegd hebben van een delict ($OR=0,93$; $p<,01$). Vervolgens blijkt dat van de verschillende primaire levensbehoeften de ontevredenheid met de financiële situatie de belangrijkste voorspeller is voor het gepleegd hebben van een delict ($OR=1,29$; $p<,001$). Telkens wanneer de ontevredenheid⁶ met hoeveel geld de jongeren hebben, toe-

6 Voor de logistische regressieanalyse op delinquentie werden de domeinspecifieke levenstevredenheiditem geherecodeerd, zodat een hogere score overeenkomt met grotere ontevredenheid (1 heel tevreden tot en met 5 helemaal niet tevreden).

Tabel 5 *Lineaire regressieanalyse met primaire GLM-levensbehoeften als predictoren van globaal subjectief welzijn (0-100-index), gecontroleerd voor sekse en leeftijd*

	B (S.E.)	Beta	T	95% C.I. B
Demografische variabelen				
Sekse (0=jongen, 1=meisje)	-2,27 (.33)	-,08	-6,97***	[-2,91 – -1,63]
Leeftijd	-0,35 (.13)	-,03	-2,71**	[-0,59 – -0,10]
Primaire levensbehoeften: tevredenheid				
Financiële situatie	0,77 (.20)	,05	3,94***	[0,39 – 1,15]
Woonsituatie	0,81 (.21)	,05	3,86***	[0,40 – 1,22]
Veiligheidsgevoel	1,75 (.24)	,09	7,15***	[1,27 – 2,23]
Opleiding/studie	1,84 (.19)	,11	9,49***	[1,46 – 2,23]
Lichamelijke gezondheid	0,25 (.19)	,02	1,32 ns	[-0,12 – 0,62]
Vrijtijdsbesteding	0,31 (.21)	,02	1,51 ns	[-0,09 – 0,72]
Informatietoegang	-0,08 (.26)	-,004	-0,30 ns	[-0,58 – 0,42]
Vrienden	0,57 (.25)	,03	2,29*	[0,08 – 1,05]
Overige sociale contacten	0,09 (.20)	,006	0,47 ns	[-0,30 – 0,49]
Liefdesleven	0,62 (.13)	,05	4,71***	[0,36 – 0,88]
Familierelaties	1,97 (.19)	,13	10,46***	[1,60 – 2,34]
Psychische gezondheid	4,92 (.21)	,34	23,63***	[4,51 – 5,33]
Autonomie	1,45 (.22)	,09	6,53***	[1,01 – 1,88]
Plezier/genot	1,19 (.26)	,07	4,68***	[0,69 – 1,70]
Creativiteit	0,29 (.20)	,02	1,45 ns	[-0,10 – 0,67]
Belang van religie/geloof	-0,32 (.10)	-,03	-3,11**	[-0,52 – -0,12]

Adjusted $R^2=0,523$; model $F(18, 4241)=260,14$, $p<,001$

*** $p<,001$; ** $p<,01$; * $p<,05$; ns=niet significant

neemt met 1 punt op de schaal van 1 tot 5, vergroot het de relatieve kans op het gepleegd hebben van delicten met ongeveer 30 procent. De tweede belangrijkste voorspeller is de ontevredenheid met de opleiding/studie ($OR=1,24$; $p<,001$), gevolgd door de ontevredenheid met familierelaties ($OR=1,18$; $p<,001$), waarbij de kans op het gepleegd hebben van een delict respectievelijk met 24 procent en 18 procent toeneemt wanneer de ontevredenheid op deze domeinen met 1 punt op de schaal van 1 tot 5 toeneemt. Wanneer de ontevredenheid met de psychische gezondheid toeneemt, neemt ook de kans op het gepleegd hebben van een delict toe ($OR=1,08$; $p<,05$). In de tegenovergestelde richting zien we dat wanneer jongeren meer ontevredenheid rapporteren over sociale contacten met vrienden ($OR=0,89$; $p<,01$), overige sociale contacten ($OR=0,92$; $p<,05$) en plezier of genot ($OR=0,89$; $p<,05$), de kans op het gepleegd hebben van een delict telkens afneemt met ongeveer 10 procent.

De primaire levensbehoeften die niet statistisch significant gerelateerd blijken te zijn aan het gepleegd hebben van een delict, zijn: ontevredenheid met de woonsituatie ($OR=1,08$; $p=,055$), veiligheidsgevoel ($OR=1,00$; $p=,982$), vrijetijdsbeste-

Tabel 6 *Logistische regressieanalyse met primaire GLM-levensbehoeften als predictoren voor het (zelfgerapporteerd) gepleegd hebben van ten minste één van de vijf delicten, gecontroleerd voor sekse en leeftijd*

	B (S.E.)	Wald	Odds ratio (OR) [95% C.I.]
Demografische variabelen			
Sekse (0=meisje, 1=jongen)	0,72 (.06)	135,79***	2,05 [1,81 – 2,31]
Leeftijd	-0,07 (.02)	10,50**	0,93 [0,89 – 0,97]
Primaire levensbehoeften: ontevredenheid⁶			
Financiële situatie	0,25 (.04)	47,74***	1,29 [1,20 – 1,38]
Woonsituatie	0,07 (.04)	3,68 ns	1,08 [0,998 – 1,16]
Veiligheidsgevoel	0,001 (.05)	0,001 ns	1,00 [0,92 – 1,09]
Lichamelijke gezondheid	0,02 (.04)	0,24 ns	1,02 [0,95 – 1,09]
Opleiding/studie	0,21 (.04)	34,11***	1,24 [1,15 – 1,33]
Vrijtijdsbesteding	-0,07 (.04)	3,36 ns	0,93 [0,86 – 1,01]
Informatietoegang	0,01 (.05)	0,08 ns	1,01 [0,93 – 1,11]
Vrienden	-0,12 (.05)	6,84**	0,89 [0,81 – 0,97]
Overige sociale contacten	-0,09 (.04)	5,38*	0,92 [0,85 – 0,99]
Liefdesleven	-0,03 (.03)	1,18 ns	0,97 [0,93 – 1,02]
Familierelaties	0,16 (.04)	21,02***	1,18 [1,10 – 1,26]
Psychische gezondheid	0,08 (.04)	4,11*	1,08 [1,00 – 1,17]
Autonomie	0,05 (.04)	1,36 ns	1,05 [0,97 – 1,14]
Plezier/genot	-0,12 (.05)	5,90*	0,89 [0,81 – 0,98]
Creativiteit	0,07 (.04)	3,73 ns	1,07 [0,999 – 1,15]
Belang van religie/geloof	0,03 (.02)	1,87 ns	1,03 [0,99 – 1,07]

$R^2=0,092$ (Nagelkerke); model $\chi^2(18)=371,863$, $p<0,001$
 *** $p<0,001$; ** $p<0,01$; * $p<0,05$; ns=niet significant

ding (OR=0,93; $p=,067$), informatietoegang (OR=1,01; $p=,772$), liefdesleven (OR=0,97; $p=,278$), lichamelijke gezondheid (OR=1,02; $p=,624$), gevoel van autonomie (OR=1,05; $p=,244$), creativiteit (OR=1,07; $p=,054$) en belang van religie of spiritualiteit (OR=1,03; $p=,172$).

Discussie

Rehabilitatie-interventies in het jeugd(straf)recht dienen een balans te vinden tussen de behoefte om de 'patiënt' te helpen en te behandelen en tegelijkertijd de maatschappij te beveiligen tegen 'persisterende delinquenten' (Ward, 2014). Een veelbelovend rehabilitatiemodel, het Good Lives Model (GLM), stelt dat effectieve rehabilitatie-interventies de vermindering van recidive (risico) dienen te combineren met een verbetering van het algehele welzijn van de delinquent (Ward, 2002; Ward & Fortune, 2013; Ward & Maruna, 2007). De combinatie die het

GLM biedt, kan mogelijk een brug slaan in het spanningsveld tussen beveiliging en behandeling. De empirische onderbouwing van dit model en de onderliggende etiologische assumpties zijn echter nog beperkt. Bovendien is het model initieel ontwikkeld voor volwassen delinquenten en hoewel er wordt verondersteld dat het ook toepasbaar is op jongeren, dient dit aangetoond te worden (Fortune, 2018; Van Damme e.a., 2017). Daarom onderzochten we in deze studie de etiologische basisassumpties van het GLM, in een grote steekproef adolescenten uit de algemene populatie in Vlaanderen. Meer specifiek gingen we bij deze jongeren na in welke mate subjectief ervaren globaal welzijn gerelateerd is aan delinquentie (tweede assumptie) en of, en in welke mate, de elf door het GLM veronderstelde primaire levensbehoeften gerelateerd zijn aan hun globaal welzijn (eerste assumptie) en delinquent gedrag (tweede assumptie). Om deze vragen te beantwoorden onderzochten we de data van zelfrapportagevragenlijsten naar globaal subjectief welzijn (een combinatie van algemene levenstevredenheid en emotioneel welzijn), levensdomeinspecifieke tevredenheid op basis van de GLM-levensbehoeften en delinquent gedrag, die werden afgenomen bij scholieren op 80 secundaire scholen in Vlaanderen in het kader van de JOP-schoolmonitor 2 (JOP, 2018).

De relatie tussen welzijn en delinquentie

Gebaseerd op de data van 5.776 jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 18 jaar concluderen we dat er een relatief kleine maar significante relatie bestaat tussen globaal welzijn en het gepleegd hebben van delicten. We zien daarbij dat de delictplegers een significant lager algemeen welzijn rapporteerden dan jongeren die rapporteerden geen delicten te hebben gepleegd. Dit resultaat is zichtbaar voor alle vijf soorten delicten samengenomen (vandalisme, winkeldiefstal, diefstal, bedreiging en geweldpleging), alsook voor elke soort apart. Bovendien blijkt dat hoe meer delicten de jongeren hebben gepleegd in het voorafgaande jaar, hoe lager het gerapporteerde welzijn. Deze resultaten komen overeen met de tweede assumptie van het GLM, waarin wordt verondersteld dat delinquenten een lager welzijn ervaren.

Onze bevindingen komen tevens overeen met eerdere studies die een negatieve relatie vonden tussen subjectief ervaren welzijn en zelfgerapporteerd delinquent gedrag onder jongeren (bijv. Haranin e.a., 2007; Jung & Choi, 2017; Lyons e.a., 2014; McKnight e.a., 2002; Shek & Lin, 2016; Sun & Shek, 2013; Valois e.a., 2006), maar spreken de resultaten van Barendregt en collega's (2018) en Van Damme en collega's (2016) tegen, die geen (directe) relatie vonden tussen welzijn en delinquentie. Deze tegenstrijdigheid kan wellicht verklaard worden doordat de studies van Barendregt en collega's (2018) en Van Damme en collega's (2016) welzijn operationaliseerden als de som van de tevredenheid op slechts een beperkt aantal levensdomeinen, terwijl de studies die wel een verband vonden welzijn hebben gemeten als algemene, contextvrije levenstevredenheid. Een tweede mogelijke verklaring voor de tegenstrijdige bevindingen is het eerdergenoemde feit dat de zelfgerapporteerde delinquentie in onze studie retrospectief werd bevraagd over het voorafgaande jaar, terwijl het subjectieve welzijn op het moment van de afname werd gemeten. In de studies van Barendregt en collega's (2018) en Van Damme en collega's (2016) werd het welzijn juist gemeten vooraf-

gaand aan de meting van delinquentie; pas na enkele maanden tot twee jaar na de meting van het welzijn werd er bij de follow-up gevraagd naar criminele recidive. Zij onderzochten dus op prospectieve wijze het proces van rehabilitatie, maar niet de verklaring van initieel delinquent gedrag. Tevens speelt waarschijnlijk ook de steekproefgrootte (95 jongens; Barendregt e.a., 2018; 95 meisjes; Van Damme e.a., 2016) een rol bij het al dan niet vinden van kleine verbanden.

Gezien het crosssectionele karakter van onze studie kunnen we geen uitspraken doen over de richting (en dus de causaliteit) van het gevonden verband. Het is immers ook mogelijk dat de relatie omgekeerd is, namelijk dat het plegen van delicten een negatief effect heeft op het subjectief ervaren welzijn. De meeste longitudinale studies suggereren dat welzijn een effect heeft op delinquentie (Haranin e.a., 2007; Jung & Choi, 2017; Lyons e.a., 2014; Shek & Lin, 2016; Sun & Shek, 2013), maar er zijn uitzonderingen: Lyons en collega's (2013) vonden bewijs voor een effect in tegenovergestelde richting. Longitudinaal onderzoek naar de relatie tussen welzijn, geoperationaliseerd op meerdere manieren (bijv. globaal subjectief welzijn, emotioneel welzijn en levenstevredenheid – algemeen en domeinspecifiek), en delinquent gedrag, zowel retrospectief als prospectief, zou meer duidelijkheid kunnen bieden omtrent de richting van het verband.

De rol van de primaire GLM-behoeften voor delinquentie en welzijn bij adolescenten

Naast de relatie tussen globaal welzijn en delinquentie onderzochten we ook de rol van de elf primaire GLM-levensbehoeften in relatie tot globaal welzijn (eerste assumptie) en delinquent gedrag (tweede assumptie). Wanneer duidelijk wordt welke primaire levensbehoeften (vooral) gerelateerd zijn aan welzijn en een rol spelen in de verklaring van delinquent gedrag, kan die informatie worden gebruikt om – volgens het GLM – deze primaire levensbehoeften een belangrijk doel te maken in de rehabilitatie van jeugddelinquenten. Op die manier kan er tegelijkertijd gewerkt worden aan het vergroten van het welzijn en het verminderen van het recidiverisico (Ward & Fortune, 2013).

Uit onze resultaten (zie tabel 7) blijkt dat ongeveer de helft van de GLM-levensbehoeften gerelateerd is aan zowel subjectief globaal welzijn als zelfgerapporteerd delinquent gedrag bij adolescenten. Dat zijn: de behoeften aan veilig en gezond leven (financieel gezien), uitblinken in school/werk, psychische gezondheid, verbondenheid met familie en vrienden, en plezier/genot. De behoeften aan autonomie, veilig leven, verbondenheid met een partner (liefdesleven) en religie/spiritualiteit zijn voor de adolescenten specifiek gerelateerd aan hun welzijn, maar niet aan delinquentie. De behoefte aan groepsgevoel, in onze studie geoperationaliseerd als de tevredenheid met ‘... je overige sociale contacten, met mensen in de buurt, wijk, verenigingen ...’ blijkt specifiek gerelateerd aan zelfgerapporteerd delinquent gedrag, maar niet aan globaal welzijn.

De primaire GLM-levensbehoeften die niet direct gerelateerd bleken te zijn aan welzijn en ook niet aan delinquentie, zijn de behoeften aan lichamelijke gezondheid, uitblinken in vrijetijdsbesteding, creativiteit en kennis/informatietoegang. Dat deze behoeften niet direct gerelateerd zijn, wil echter niet zeggen dat ze niet

Tabel 7 *Overzicht primaire GLM-levensbehoefte gerelateerd aan welzijn en delinquentie*

	Welzijn	Delinquentie
Top 3 sterkste verbanden***	1 Psychische gezondheid 2 Familierelaties 3 Opleiding/studie	1 Financiële situatie 2 Opleiding/studie 3 Familierelaties
Statistisch significante maar kleine effecten**	– Autonomie – Veiligheidsgevoel – Plezier/genot	– Vrienden – Plezier/genot
Statistisch significante maar zeer kleine effecten*	– Financiële situatie – Woonsituatie – Vrienden – Liefdesleven – Religie/spiritualiteit	– Overige sociale contacten – Psychische gezondheid
Niet statistisch significant	– Vrijtijdsbesteding – Informatietoegang – Overige sociale contacten – Lichamelijke gezondheid – Creativiteit	– Vrijtijdsbesteding – Informatietoegang – Religie/spiritualiteit – Lichamelijke gezondheid – Creativiteit – Autonomie – Woonsituatie – Veiligheidsgevoel – Liefdesleven

*** $\beta > 0,10$; OR > 1,15** β tussen 0,10 en 0,05; OR tussen 1,15 en 1,10 of OR tussen 0,85 en 0,90* $\beta < 0,05$; OR < 1,10 of OR > 0,90

indirect toch een bijdrage zouden kunnen leveren aan welzijn. Hoewel we geen indicatie vonden in onze analyses dat de levensbehoefte (te) sterk aan elkaar gecorreleerd zijn (zie de correlatiematrix en collineariteitsmaten in appendix A), zou bijvoorbeeld vrijetijdsbesteding in de vorm van voetballen bij een club wel kunnen zorgen voor verbondenheid en plezier, behoeften die wel direct gerelateerd zijn aan welzijn en delinquent gedrag. Ook de manier van meten kan een rol spelen; de primaire GLM-levensbehoefte omvatten theoretisch complexe concepten die moeilijk te vatten zijn in een enkel item. Het is ook belangrijk hier te vermelden dat deze resultaten gebaseerd zijn op de gehele groep adolescenten, maar er kunnen op individueel niveau natuurlijk verschillen bestaan in de mate van relevantie die jongeren zelf toekennen aan de verschillende levensdomeinen (Oishi e.a., 1999). Dit wordt ook erkend door de ontwikkelaars van het GLM, die aangeven dat de lijst met primaire levensbehoefte niet uitputtend is en het belang dat een individu hecht aan de behoeften kan verschillen naargelang iemands persoonlijke normen, waarden en prioriteiten (Ward & Fortune, 2013). Op basis van deze onderzoeksbevindingen kunnen we dus voorzichtig stellen dat de assumpties van het GLM over de rol van de elf primaire levensbehoefte voor welzijn en delinquentie grotendeels ook toepasbaar zouden kunnen zijn bij jongeren. Voor een effectieve rehabilitatie volgens het GLM is het echter wel van belang per individu te bekijken welke primaire levensbehoefte voor deze speci-

fieke jongere belangrijk zijn en welke rol deze hebben gespeeld in het antisociale gedrag (Fortune, 2018; Van Damme e.a., 2017; Print, 2013). De behoeften die de belangrijkste rol blijken te spelen voor zowel welzijn als delinquentie bij adolescenten zijn, volgens onze data, de behoefte aan uitblinken op school en de behoefte aan verbondenheid met familie en vrienden.

Familie en vrienden

Tevredenheid met de familierelaties valt onder de primaire levensbehoefte aan verbondenheid en is op psychische gezondheid na de belangrijkste voorspeller van globaal subjectief welzijn bij adolescenten. Dit komt overeen met een groot aantal eerdere studies die aantoonde dat vooral de relatie met de familie van invloed is op jongerenwelzijn, omdat goede communicatie tussen ouders en kinderen het welzijn van de jongeren verhoogt. Het idee dat hieraan ten grondslag ligt, is dat jongeren, door een goede communicatie binnen het gezin, steun en vertrouwen van hun ouders ervaren en in een veilige omgeving hun gevoelens kunnen (leren) uiten (Cava e.a., 2014; Proctor e.a., 2009). Tegelijkertijd blijkt dat de ontevredenheid met familierelaties de kans op het gepleegd hebben van een delict vergroot. Hier zien we een overeenstemming met een van de acht centrale criminogene risicofactoren voorgesteld door Andrews en Bonta (2010), namelijk familie- of gezinsproblemen.

Opvallend is dat voor dezelfde behoefte aan verbondenheid geldt dat juist een grotere tevredenheid met sociale contacten met vrienden gerelateerd is aan een *grotere* kans op delinquent gedrag. Eenzelfde trend zien we bij de behoefte aan plezier en genot; een grotere tevredenheid hierover is gerelateerd aan een hoger welzijn én een grotere kans op het gepleegd hebben van een delict. Deze bevindingen zouden erop kunnen wijzen dat wanneer jongeren verbondenheid in hun familierelaties missen, zij dit gaan zoeken bij hun vrienden (en overige sociale contacten, onderdeel van de behoefte aan groepsgevoel) (Hirschi, 2017; Patterson & Dishion, 1985). Wanneer deze vrienden en contacten zich echter bezighouden met antisociaal gedrag, dat ook als plezierig of spannend wordt ervaren, werkt dit delinquent gedrag juist in de hand (Andrews & Bonta, 2010; Chu e.a., 2015; Van Damme e.a., 2016). Hoewel de jongeren zelf tevreden zijn met hun sociale contacten en plezier ervaren, is dit in bepaalde gevallen dus juist niet positief voor hun prosociale ontwikkeling. Hieruit blijkt – voor rehabilitatie volgens het GLM – het belang van het nagaan of de middelen die worden gebruikt om de primaire levensbehoeften te vervullen (de ‘secundaire behoeften’) wel passend en prosociaal zijn. Voor effectieve rehabilitatie is het niet voldoende de levensbehoeften te vervullen en het welzijn te vergroten, als er geen aandacht wordt besteed aan de manier waarop deze worden nagestreefd. Dit wordt ook benadrukt in het GLM, dat stelt dat interventies zich ook moeten richten op het doen afnemen van de welbekende criminogene risicofactoren, die het prosociaal vervullen van de primaire levensbehoeften in de weg kunnen staan (Ward & Fortune, 2013; Ward & Maruna, 2007).

Opleiding en financiële situatie

De tweede belangrijkste levensbehoefte in relatie tot zowel welzijn als delinquent gedrag van adolescenten blijkt het uitblinken op school (d.w.z. tevredenheid met

de opleiding/studie). Tevredenheid met de opleiding werd in dit onderzoek als proxy-maat gebruikt om de behoefte om te werken aan een carrière waarin men vaardigheden kan ontwikkelen die een gevoel van trots, prestatie en/of voldoening geven (d.w.z. uitblinken), te meten. We vonden dat een grotere tevredenheid met de opleiding gerelateerd is aan een hoger welzijn, terwijl een lagere tevredenheid de kans op het gepleegd hebben van een delict vergroot. Dit komt overeen met eerder onderzoek, dat aantoonde dat het werken aan een zinvol en succesvol leven een belangrijke factor is voor het welzijn. Met name scholing en het opdoen van werkervaring spelen daarbij een rol (Ng e.a., 2015; Proctor e.a., 2009; Salmela-Aro & Tynkkynen, 2010). Wanneer het niet lukt om op school vaardigheden te ontwikkelen die een gevoel van prestatie en/of voldoening geven, kan antisociaal gedrag een uitlaatklep vormen. Gerelateerd hieraan blijkt ontevredenheid met de financiële situatie (onderdeel van de behoefte aan gezond en veilig leven) een belangrijke factor voor delinquent gedrag. Financiële problemen kunnen een motivatie zijn om de behoefte aan een veilig en gezond leven op een illegale manier te vervullen (Hoeve e.a., 2016). Van Hecke en collega's (2019) onderzochten retrospectief, aan de hand van een kwalitatieve analyse van 25 interviews, wat voor eerder gedetineerde adolescenten heeft geholpen om hun oude (antisociale) levensstijl achter zich te laten. Daaruit bleek dat voor jongeren een stabiele financiële situatie van belang is als basis voor een succesvol sociaal leven. Uit onze analyses blijkt ook dat tevredenheid met de financiële situatie, hoewel het een klein effect betrof, gerelateerd is aan het globale welzijn. Daarmee lijken een stabiele financiële situatie en werken aan een succesvolle toekomst belangrijke doelen voor interventies gericht op zowel het vergroten van het welzijn als de preventie van recidive.

Psychische gezondheid

Vervolgens blijkt dat voor welzijn de psychische gezondheid van de jongere de belangrijkste factor is. Dit zien we terug in eerdere studies naar de relatie tussen psychisch welzijn en globaal welzijn bij adolescenten, die concluderen dat de twee typen welzijn elkaar zowel positief als negatief kunnen versterken (Proctor e.a., 2009). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat diverse studies hebben aangetoond dat de stemming op het moment van invullen van de vragenlijsten naar globaal of psychisch welzijn de gevonden relatie tussen psychisch welzijn en globaal welzijn ook kunstmatig kan vergroten (Eid & Diener, 2004). Bovendien kunnen we ook hier door de crosssectionele aard van onze studie geen uitspraken doen over de causale richting van de gevonden verbanden.

Wat betreft de relatie tussen de tevredenheid met de psychische gezondheid en delinquent gedrag zien we een statistisch significant, maar qua effectgrootte slechts een klein verband. Uit de literatuur is het een bekend gegeven dat psychische problemen gerelateerd zijn aan delinquent gedrag (Colins e.a., 2010; Hoeve e.a., 2015; Van Damme e.a., 2016; Wibbelink e.a., 2017). Psychische problemen kunnen, volgens het GLM, obstakels vormen in het vervullen van de primaire levensbehoeften. Tevens kunnen antisociale gedragingen een (negatieve) vorm van emotieregulatie bieden, bijvoorbeeld door drugsgebruik of agressie als uitlaat-

klep (Barnao e.a., 2016). Gezien het relatief kleine effect in onze studie is het aan te raden deze relatie in het kader van GLM verder te onderzoeken.

Risicofactoren en/of primaire levensbehoeften?

Op basis van een groot aantal empirische studies is bekend dat dynamische criminogene risicofactoren (met name de 'centrale acht' van het RNR-model) recidive statistisch gezien het beste voorspellen bij volwassenen (Gendreau e.a., 1996) en jongeren (Olver e.a., 2009). Een statistische voorspelling van recidive of delinquentie wil echter niet automatisch zeggen dat dit ook de factoren zijn die delinquentie veroorzaken of causaal verklaren (Heffernan e.a., 2019). Dat geldt zeker ook voor de verbanden die wij in deze studie hebben gevonden tussen primaire levensbehoeften aan de ene kant en welzijn en delinquentie aan de andere.

Het GLM heeft kritiek op het gebruik van louter risicofactoren in de rehabilitatie, aangezien de risicofactoren de kans op delinquentie en recidive wel kunnen vergroten, maar het gedrag niet noodzakelijk direct veroorzaken en daardoor ook niet (volledig) kunnen verklaren (Heffernan e.a., 2019). Bovendien beargumenteert het GLM dat alleen risicovermindering onvoldoende handvatten biedt om constructieve behandeldoelen op te stellen die ook als waardevol en relevant worden gezien door de delinquent zelf (Ward, 2002; Ward & Stewart, 2003). Het GLM stelt dat criminogene risicofactoren eerder fungeren als markers die aangeven dat er een probleem is in de manier waarop een individu zijn of haar primaire levensbehoeften zoekt (Ward & Stewart, 2003). Effectieve en duurzame rehabilitatie-interventies zouden daarom niet enkel risicofactoren moeten aanpakken, maar ook moeten werken aan een prosociale levensstijl om belangrijke primaire levensbehoeften te vervullen die kunnen resulteren in een gevoel van voldoening en een hoger welzijn (Ward, 2002; Ward & Maruna, 2007; Ward & Stewart, 2003).

Opvallend daarbij is de aanzienlijke overeenkomst tussen de belangrijkste soorten criminogene behoeften waarop het RNR-model zich richt (de 'centrale acht') en de soorten primaire levensbehoeften van het GLM (Looman & Abracen, 2013). Uiteindelijk zouden verschillende levensdomeinen (relaties met familie en vrienden, school/werk, vrije tijd en cognitie/emoties) zowel door het RNR-model kunnen worden aangepakt met het oog op het verminderen van criminogene risico's, als door het GLM met het oog op een prosociale vervulling van primaire levensbehoeften (Ward & Stewart, 2003). Door de twee te combineren kan zowel het RNR-model als het GLM handvatten bieden om samen recidive duurzaam tegen te gaan (Ward, 2002; Ward & Maruna, 2007). Bovendien wordt er verondersteld dat wanneer men zich niet alleen richt op risicovermindering, maar ook rekening houdt met zelfbepaalde persoonlijke doelen van delinquenten om hun welzijn te vergroten, hun interne motivatie en daarmee ook de effectiviteit van rehabilitatie-interventies worden vergroot (Ward & Fortune, 2013).

Tot besluit

Concluderend kunnen we stellen dat de etiologische assumpties van het GLM omtrent welzijn en de verklaring van delinquent gedrag grotendeels toepasbaar kunnen zijn op adolescenten. De voor adolescenten belangrijkste primaire levensbehoefte van het GLM, die zowel aan het globale welzijn als aan delinquentie gerelateerd blijken te zijn, omvatten de behoeften aan een stabiele financiële situatie, werken aan een succesvolle toekomstige carrière (opleiding/studie), verbondenheid met familie en vrienden, plezier/genot en psychische gezondheid. Een opvallende bevinding in onze studie is dat, hoewel een grotere tevredenheid met een levensbehoefte meestal gerelateerd was aan minder zelfgerapporteerde delinquentie, dit voor de tevredenheid met vrienden en plezier/genot precies omgekeerd bleek te zijn. Het is daarom voor rehabilitatie-interventies essentieel om na te gaan op welke manier een individuele jongere zijn/haar belangrijkste behoeften vervult (of probeert te vervullen).

Hoewel we hebben getracht om enkele methodologische beperkingen van eerdere onderzoeken te vermijden door het gebruik van een grote steekproef, het meenemen van alle elf primaire levensbehoefte en de meting van contextvrij welzijn en delinquent gedrag dicht op elkaar te laten aansluiten, heeft ook deze studie beperkingen. Allereerst is er gebruik gemaakt van zelfrapportagematen, die onderhevig kunnen zijn aan sociaal wenselijke antwoordtendensen. Vooral de relatie tussen welzijn en delinquent gedrag kan mogelijk (deels) worden verklaard doordat jongeren die de vragen sociaal wenselijk willen beantwoorden zowel een hoog welzijn als geen of weinig delinquent gedrag zouden kunnen rapporteren. Ten tweede zijn de primaire levensbehoefte van het GLM complexe theoretische constructen, die zich niet gemakkelijk met een enkel item laten vaststellen. Dat zou een van de mogelijke verklaringen kunnen zijn waarom we niet voor alle primaire levensbehoefte (o.a. uitblinken in vrijetijdsbesteding, informatietoegang/kennis, lichamelijke gezondheid en creativiteit) een relatie vonden met welzijn en delinquentie. Wellicht kan kwalitatief onderzoek naar wat jongeren verstaan onder deze behoeften en hoe zij die vervullen, bijdragen aan de definitie van deze begrippen. In onze analyses was ook de maat voor delinquentie beperkt tot het al dan niet gepleegd hebben van minstens één van vijf soorten delicten. In toekomstig onderzoek zullen we in meer detail nagaan of er verschillen zijn in de resultaten wanneer het delinquente gedrag wordt opgesplitst naar type delict (bijv. gewelds- vs. vermogensdelicten). Bovendien bleek dat, hoewel voor onze data een lineair verband tussen de levensbehoefte en welzijn het meest aangewezen was, er ook statistische indicaties waren dat een non-lineair verband eveneens tot de mogelijkheden behoort. Dit blijkt ook uit andere studies die een non-lineair en meer complex verband vonden tussen levensdomeinspecifieke tevredenheid en globaal welzijn (González e.a., 2010). Het kan daarom interessant zijn om aan de hand van meer geavanceerde analyses mogelijke interacties tussen de concepten (welzijn, primaire levensbehoefte en delinquentie) te onderzoeken.

Tot slot, om de etiologische assumpties van het GLM als basis te kunnen gebruiken voor de rehabilitatie van jeugd-delinquenten, is het ook nodig om causale rela-

ties vast te stellen. Daarvoor zouden (experimentele) studies moeten worden verricht om na te gaan of een verbetering in het welzijn en de levensbehoeften van jonge delinquenten ook leidt tot significant minder recidive.

Literatuur

- Adelman, H.S., Taylor, L. & Nelson, P. (1989). Minors' dissatisfaction with their life circumstances. *Child Psychiatry & Human Development*, 20(2), 135-147.
- Andrews, D.A. & Bonta, J. (2010). *The Psychology of Criminal Conduct*. Boston: Anderson Publishing.
- Barendregt, C.S., Laan, A.M. van der, Bongers, I.L. & Nieuwenhuizen, C. van (2018). Quality of life, delinquency and psychosocial functioning of adolescents in secure residential care. Testing two assumptions of the Good Lives Model. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 12(1).
- Barnao, M., Ward, T. & Robertson, P. (2016). The Good Lives Model. A new paradigm for forensic mental health. *Psychiatry, Psychology and Law*, 23(2), 288-301.
- Bouman, Y.H.A., Schene, A.H. & Ruiter, C. de (2009). Subjective well-being and recidivism in forensic psychiatric outpatients. *International Journal of Forensic Mental Health*, 8(4), 225-234.
- Bradt, L., Pleysier, S., Put, J., Siongers, J. & Spruyt, B. (2019). *Jongeren in cijfers en letters 4. Bevindingen uit de JOP-monitor 4, de JOP-kindmonitor en de JOP-schoolmonitor 2*. Leuven: Acco.
- Cava, M.J., Buelga, S. & Musitu, G. (2014). Parental communication and life satisfaction in adolescence. *Spanish Journal of Psychology*, 17, E98.
- Chu, C.M., Koh, L.L., Zeng, G. & Teoh, J. (2015). Youth who sexual offended. Primary human goods and offense pathways. *Sex Abuse*, 27(2), 151-172. doi: 10.1177/1079063213499188.
- Colins, O., Vermeiren, R., Vreugdenhil, C., Brink, W. van den, Doreleijers, T. & Broekaert, E. (2010). Psychiatric disorders in detained male adolescents. A systematic literature review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 55(4), 255-263.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D.-W., Oishi, S. & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures. Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97(2), 143-156.
- Eid, M. & Diener, E. (2004). Global judgments of subjective well-being. Situational variability and long-term stability. *Social Indicators Research*, 65(3), 245-277.
- Fortune, C.-A. (2018). The Good Lives Model. A strength-based approach for youth offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 38, 21-30. doi:10.1016/j.avb.2017.11.003.
- Gadermann, A.M., Schonert-Reichl, K.A. & Zumbo, B.D. (2010). Investigating validity evidence of the satisfaction with life scale adapted for children. *Social Indicators Research*, 96(2), 229-247.
- Gendreau, P., Little, T. & Goggin, C. (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism. What works! *Criminology*, 34(4), 575-608.
- Gilman, R. & Huebner, E.S. (2000). Review of life satisfaction measures for adolescents. *Behaviour Change*, 17(3), 178-195.
- Gilman, R., Huebner, E. & Laughlin, J. (2000). A first study of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale with adolescents. *An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 52(2), 135-160.

- González, M., Coenders, G., Saez, M., & Casas, F. (2010). Non-linearity, complexity and limited measurement in the relationship between satisfaction with specific life domains and satisfaction with life as a whole. *Journal of Happiness Studies*, 11(3), 335-352.
- Haranin, E.C., Huebner, E.S. & Suldo, S.M. (2007). Predictive and incremental validity of global and domain-based adolescent life satisfaction reports. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25(2), 127-138.
- Heffernan, R., Wegerhoff, D. & Ward, T. (2019). Dynamic risk factors. Conceptualization, measurement, and evidence. *Aggression and Violent Behavior*, 48, 6-16.
- Hirschi, T. (2017). *Causes of Delinquency*. London: Routledge.
- Hoeve, M., Jak, S., Stams, G.J.J. & Meeus, W.H. (2016). Financial problems and delinquency in adolescents and young adults. A 6-year three-wave study. *Crime & Delinquency*, 62(11), 1488-1509.
- Hoeve, M., Colins, O.F., Mulder, E.A., Loeber, R., Stams, G.J.J. & Vermeiren, R.R. (2015). The association between childhood maltreatment, mental health problems, and aggression in justice-involved boys. *Aggressive Behavior*, 41(5), 488-501.
- Huebner, E., Seligson, J., Valois, R. & Suldo, S. (2006). A review of the brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale. *An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 79(3), 477-484.
- JOP (Jeugdonderzoeksplatform). (2018). *Technisch verslag JOP-schoolmonitor 2018*. Geraadpleegd op www.jeugdonderzoeksplatform.be/files/Technischverslag_JOP-schoolmonitor_2018.pdf.
- Jovanović, V. (2015). Beyond the PANAS. Incremental validity of the Scale of Positive and Negative Experience (SPANE) in relation to well-being. *Personality and Individual Differences*, 86, 487-491.
- Jung, S. & Choi, E. (2017). Life satisfaction and delinquent behaviors among Korean adolescents. *Personality and Individual Differences*, 104, 104-110.
- Laan, A.M. van der, Blom, M., Verwers, C. & Essers, A. (2006). *Jeugddelinquentie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Loney, D.M. & Harkins, L. (2018). Examining the Good Lives Model and antisocial behaviour. *Psychology, Crime & Law*, 24(1), 38-51.
- Looman, J. & Abracens, J. (2013). The Risk Need Responsivity model of offender rehabilitation. Is there really a need for a paradigm shift? *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 8(3-4), 30-36.
- Lyons, M.D., Huebner, E.S., Hills, K.J. & Van Horn, M.L. (2013). Mechanisms of change in adolescent life satisfaction. A longitudinal analysis. *Journal of School Psychology*, 51(5), 587-598.
- Lyons, M.D., Otis, K.L., Huebner, E.S. & Hills, K.J. (2014). Life satisfaction and maladaptive behaviors in early adolescents. *School Psychology Quarterly*, 29(4), 553-566.
- McKnight, C.G., Huebner, E.S. & Suldo, S. (2002). Relationships among stressful life events, temperament, problem behavior, and global life satisfaction in adolescents. *Psychology in the Schools*, 39(6), 677-687.
- Metler, S.J. & Busseri, M.A. (2017). Further evaluation of the tripartite structure of subjective well-being. Evidence from longitudinal and experimental studies. *Journal of Personality*, 85(2), 192-206.
- Netto, N.R., Carter, J.M. & Bonell, C. (2014). A systematic review of interventions that adopt the 'Good Lives' approach to offender rehabilitation. *Journal of Offender Rehabilitation*, 53(6), 403-432.
- Ng, Z.J., Huebner, E.S. & Hills, K.J. (2015). Life satisfaction and academic performance in early adolescents. Evidence for reciprocal association. *Journal of School Psychology*, 53(6), 479-491.

- Oishi, S., Diener, E., Suh, E. & Lucas, R.E. (1999). Value as a moderator in subjective well-being. *Journal of Personality*, 67(1), 157-184.
- Olver, M.E., Stockdale, K.C. & Wormith, J.S. (2009). Risk assessment with young offenders. A meta-analysis of three assessment measures. *Criminal Justice and Behavior*, 36(4), 329-353.
- Patterson, G.R. & Dishion, T.J. (1985). Contributions of families and peers to delinquency. *Criminology*, 23(1), 63-79.
- Print, B. (2013). *The Good Lives Model for adolescents who sexually harm*. Brandon: Safer Society Press.
- Proctor, C., Linley, P. & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction. A review of the literature. *Journal of Happiness Studies*, 10(5), 583-630.
- Purvis, M., Ward, T. & Willis, G. (2015). Applying the Good Lives Model of offender rehabilitation to sex offenders. In: M.S. Carich & S.E. Mussack (eds.). *The Safer Society Handbook to Adult Sexual Offender Assessment and Treatment*. Brandon: Safer Society Press, 193-220.
- Russell, M.A., Robins, S.J. & Odgers, C.L. (2014). Developmental perspectives. Sex differences in antisocial behavior from childhood to adulthood. In: R. Gartner & B. McCarthy (eds.). *The Oxford Handbooks in Criminology and Criminal Justice. The Oxford Handbook of Gender, Sex, and Crime*. Oxford: Oxford University Press, 286-315.
- Ryan, M., McCauley, M. & Walsh, D. (2019). The virtuous circle. A grounded theory exploration of the Good Lives Model. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 31(8), 908-929.
- Salmela-Aro, K. & Tynkkynen, L. (2010). Trajectories of life satisfaction across the transition to post-compulsory education. Do adolescents follow different pathways? *Journal of Youth and Adolescence*, 39(8), 870-881.
- Serie, C.M.B., Pleysier, S. & Weber, A. (2017a). Satisfaction With Life Scale – Child Version (SWLS-CV – Dutch/Flemish translation). Geraadpleegd op https://commondatastorage.googleapis.com/eddiener/uploads/version/file/166/SWLS-C_Dutch_Flemish.pdf.
- Serie, C.M.B., Pleysier, S. & Weber, A. (2017b). Scale of Positive and Negative Experience (SPANE – Dutch/Flemish version). Geraadpleegd op https://commondatastorage.googleapis.com/eddiener/uploads/version/file/165/SPANE_Dutch_Flemish.pdf.
- Shek, D.T.L & Lin, L. (2016). What predicts adolescent delinquent behavior in Hong Kong? A longitudinal study of personal and family factors. *An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 129(3), 1291-1318.
- Sun, R.C.F. & Shek, D.T.L. (2012). Positive youth development, life satisfaction and problem behaviour among Chinese adolescents in Hong Kong. A replication. *Social Indicators Research*, 105(3), 541-559.
- Sun, R.C.F. & Shek, D.T.L. (2013). Longitudinal influences of positive youth development and life satisfaction on problem behaviour among adolescents in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 114(3), 1171-1197.
- Telef, B.B. (2013). The Scale of Positive and Negative Experience. A validity and reliability study for adolescents. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14(1), 62-68.
- Tomyn, A.J., Tyszkiewicz, M.D.F. & Cummins, R.A. (2013). The personal wellbeing index. Psychometric equivalence for adults and school children. *Social Indicators Research*, 110(3), 913-924.
- Valois, R.F., Paxton, R.J., Zullig, K.J. & Huebner, E.S. (2006). Life satisfaction and violent behaviors among middle school students. *Journal of Child and Family Studies*, 15(6), 695-707.

- Van Damme, L., Fortune, C.-A., Vandevelde, S. & Vanderplasschen, W. (2017). The Good Lives Model among detained female adolescents. *Aggression and Violent Behavior*, 37(C), 179-189.
- Van Damme, L., Hoeve, M., Vermeiren, R., Vanderplasschen, W. & Colins, O.F. (2016). Quality of life in relation to future mental health problems and offending. Testing the Good Lives Model among detained girls. *Law and Human Behavior*, 40(3), 285-294.
- Van Hecke, N., Vanderplasschen, W., Van Damme, L. & Vandevelde, S. (2019). The bumpy road to change. A retrospective qualitative study on formerly detained adolescents' trajectories towards better lives. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 13(1), 10.
- Wainwright, L. & Nee, C. (2014). The Good Lives Model – new directions for preventative practice with children? *Psychology, Crime and Law*, 20(2), 166-182.
- Wallander, J. & Koot, H.M. (2016). Quality of life in children. A critical examination of concepts, approaches, issues, and future directions. *Clinical Psychology Review*, 45, 131-143.
- Ward, T. (2002). The management of risk and the design of good lives. *Australian Psychologist*, 37(3), 172-179.
- Ward, T. (2014). The dual relationship problem in forensic and correctional practice. Community protection or offender welfare? *Legal and Criminological Psychology*, 19(1), 35-39.
- Ward, T. & Fortune, C.-A. (2013). The Good Lives Model. Aligning risk reduction with promoting offenders' personal goals. *European Journal of Probation*, 5(2), 29-46.
- Ward, T. & Maruna, S. (2007). *Rehabilitation*. London: Routledge.
- Ward, T. & Stewart, C.A. (2003). The relationship between human needs and criminogenic needs. *Psychology, Crime & Law*, 9(3), 219-224.
- Weber, S., Jud, A. & Landolt, M.A. (2016). Quality of life in maltreated children and adult survivors of child maltreatment. A systematic review. *Quality of Life Research*, 25(2), 237-255.
- WHOQOL. (1995). The World Health Organization Quality Of Life assessment (WHO-QOL). Position paper from the World Health Organization. *Social Science & Medicine*, 41, 1403-1409.
- Wibbelink, C.J.M., Hoeve, M., Stams, G.J.J.M. & Oort, F.J. (2017). A meta-analysis of the association between mental health disorders and juvenile recidivism. *Aggression and Violent Behavior*, 33, 78-90.
- Yates, P.M., Prescott, D.S. & Ward, T. (2010). *Applying the Good Lives and Self-Regulation Model to Sex Offender Treatment. A Practial Guide for Clinicians*. Brandon: Safer Society Press.

Appendix A Correlatiematrix tussen welzijn en primaire GLM-levensbehoeften (met corresponderende VIF-score)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Welzijn	1															
1. Financiële situatie	,373**	,368**	,436**	,372**	,356**	,290**	,356**	,319**	,234**	,462**	,406**	,619**	,459**	,446**	,298**	-,006
2. Woonsituatie	,429**	,339**	,266**	,318**	,273**	,276**	,276**	,294**	,150**	,339**	,247**	,306**	,318**	,300**	,213**	-,022
3. Veiligheidsgevoel	,471**	,471**	,303**	,300**	,336**	,309**	,288**	,148**	,376**	,288**	,406**	,348**	,349**	,224**	,041**	
4. Opleiding/studie	,257**	,257**	,303**	,303**	,320**	,237**	,217**	,133**	,274**	,236**	,324**	,286**	,286**	,248**	,010	
5. Vrijtijdsbesteding	,302**	,302**	,300**	,289**	,406**	,379**	,350**	,173**	,307**	,283**	,331**	,309**	,357**	,311**	,064**	
6. Informatietoegang	,273**	,273**	,336**	,320**	,406**	,404**	,294**	,131**	,246**	,185**	,250**	,289**	,344**	,301**	,069**	
7. Vrienden	,276**	,276**	,309**	,237**	,379**	,404**	,518**	,257**	,322**	,240**	,349**	,297**	,355**	,243**	,007	
8. Overige sociale Contacten	,255**	,294**	,288**	,217**	,350**	,294**	,518**	,265**	,313**	,248**	,319**	,286**	,296**	,269**	,067**	
9. Liefdesleven	,150**	,150**	,148**	,133**	,173**	,131**	,257**	,265**	,190**	,176**	,222**	,191**	,176**	,189**	,043**	
10. Familierelaties	,339**	,339**	,376**	,274**	,307**	,246**	,322**	,313**	,190**	,284**	,416**	,371**	,372**	,238**	,121**	
11. Lichamelijke gezondheid	,247**	,247**	,288**	,236**	,283**	,185**	,240**	,248**	,176**	,284**	,555**	,318**	,324**	,242**	,041**	
12. Psychische gezondheid	,314**	,306**	,406**	,324**	,331**	,250**	,349**	,319**	,222**	,416**	,555**	,432**	,418**	,284**	,083**	
13. Autonomie	,318**	,318**	,348**	,286**	,309**	,289**	,297**	,286**	,191**	,371**	,318**	,432**	,558**	,369**	,035**	
14. Plezier/genot	,300**	,300**	,349**	,286**	,357**	,344**	,355**	,296**	,176**	,372**	,324**	,418**	,558**	,453**	,026	
15. Creativiteit	,228**	,213**	,224**	,248**	,311**	,301**	,243**	,269**	,189**	,238**	,242**	,284**	,369**	,453**	,046**	

(Vervolg)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Wel- zijn																
16. Religie/spi- tualiteit	-.006	.005	-.022	.041**	.010	-.064**	.007	.067**	.043**	.121**	.041**	.083**	.035**	.026	.046**	.1
VIF	1,429	1,484	1,504	1,275	1,488	1,450	1,664	1,507	1,134	1,435	1,486	1,855	1,665	1,827	1,362	1,054

** p<0.01; * p<0.05